

NORGES HØYESTERETT

Den 6. november 2020 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Webster, Noer og Bergsjø i

HR-2020-2146-U, (sak nr. 20-143291STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Øyvind Bergøy Pedersen)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder anke over saksbehandlingen og lovanvendelsen i sak om voldtekt.
- (2) A, født 00.00.1982, ble 16. august 2019 satt under tiltale for et tilfelle av voldtekt til samleie, jf. straffeloven § 292 jf. § 291. I grunnlaget heter det:

«I tidsrommet mellom søndag 4. september kl. 23.00 og mandag 5. september kl. 03.00 i 2016, i ----- gate 0 i Oslo, tok han kveletak på B, holdt henne fast og fikk henne ned på sengen, hvorefter han gjennomførte vaginalt samleie med henne.»
- (3) Oslo tingrett avsa 18. desember 2019 dom med slik domsslutning:
 - «1. A, født 00.00.1982, frifinnes for overtredelse av straffeloven § 292, jf. § 291.
 2. A, født 00.00.1982, dømmes for overtredelse av straffeloven § 272 til fengsel i 45 – førtifem – dager, hvorav fullbyrdingen av 30 – tretti – dager av straffen utsettes med en prøvetid på to år, jf. straffeloven § 34.
 3. A, født 00.00.1982, dømmes til å betale oppreisningserstatning til B på 150 000 – etthundreogfemtitusen – kroner innen to uker fra dommens forkynnelse.
 4. Det idømmes ikke sakskostnader.»
- (4) Tingretten la til grunn at det strafferettslige beviskravet ikke var oppfylt for spørsmålet om tiltalte hadde gjennomført samleie med fornærmede. Tiltalte ble derfor frifunnet for voldtekt til samleie, men dømt for grov kroppskrenkelse. Det lavere beviskravet som gjelder ved spørsmål om oppreisning var derimot etter tingrettens syn oppfylt, og fornærmede ble på den bakgrunn tilkjent oppreisning for voldtekt til samleie.

- (5) Påtalemyndigheten anket over bevisvurderingen under skyldspørsmålet og gjorde gjeldende at A skulle vært domfelt for voldtekt. Anken ble henvist til ankeforhandling. A anket på sin side over bevisvurderingen under skyldspørsmålet for domfellelsen etter straffeloven § 272, men dette ble først kjent for lagmannsretten under ankeforhandlingen. Han krevde også ny behandling av det sivile kravet.
- (6) Borgarting lagmannsrett avsa 26. august 2020 dom med slik domsslutning:
- «1. A, født 00.00.1982, dømmes for overtredelse av straffeloven § 291 bokstav b jf. § 292 bokstav a til en straff av fengsel i 2 – to – år og 9 – ni – måneder.
 2. A dømmes til å betale 150 000 – etthundreogfemtitten – kroner i oppreisningserstatning til B innen to uker fra dommens forkynnelse.
 3. Saksomkostninger idømmes ikke.»
- (7) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens saksbehandling og lovanvendelse. I tillegg er det begjært ny behandling av oppreisningskravet. A har for det første anført at lagmannsrettens domsgrunner er mangelfulle. Det er vist til at lagmannsretten på flere sentrale punkter har unnlatt å drøfte motstrid mellom bevis, og at dette svekker etterprøvbareheten av dommen. For det andre har A gjort gjeldende at lagmannsretten ikke i tilstrekkelig grad har sørget for sakens opplysning. Det skulle vært innhentet sakkyndigbevis om spørsmålet om han kunne få ereksjon ved betydelig alkoholinntak. På bakgrunn av lagmannsrettens begrunnelse på dette punktet er det uklart om beviskravet er riktig anvendt. A har lagt ned påstand om at anken tillates fremmet og at lagmannsrettens dom oppheves.
- (8) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle og gjort gjeldende at lagmannsrettens domsgrunner er grundige og etterprøvbare. Lagmannsretten har heller ikke forsømt sin plikt til å opplyse saken. Verken forsvarer eller tiltalte har tidligere pekt på at det er behov for å innhente sakkyndige uttalelser om tiltaltes ereksjonsproblemer. Lagmannsretten har uansett lagt til grunn at A må ha tatt en pille som ga ham ereksjon. Det er anført at anken må nektes fremmet.
- (9) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at A ble frifunnet for voldtektstiltalen i tingretten, men dømt i lagmannsretten. Etter straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum jf. andre ledd fjerde punktum kan ankeutvalget da bare nekte anken fremmet dersom utvalget enstemmig finner det klart at den ikke kan føre frem. Nektelsesbeslutningen må i tilfelle begrunnes, jf. § 323 andre ledd andre punktum.
- (10) Utvalget vurderer først anførselen om *mangler ved domsgrunnene*. Etter straffeprosessloven § 40 første ledd første punktum skal lagmannsrettens domsgrunner «for skyldspørsmålets vedkommende bestemt og uttømmende angi det saksforhold retten har funnet bevist». Hvor saken som her er behandlet med meddomsrett, skal avgjørelsen «angi hovedpunktene i rettens bevisvurdering», jf. § 40 fjerde ledd. I HR-2018-2109-U avsnitt 12 utdyper ankeutvalget hva som ligger i dette:
- «I saker som er behandlet med meddomsrett, følger det av straffeprosessloven § 40 fjerde ledd at domsgrunnene skal angi 'hovedpunktene i rettens bevisvurdering'. I Rt-2011-172 avsnitt 29 er dette presisert dit hen at retten må redegjøre for 'hvorfor et bestemt bevisresultat legges til grunn'. Det som først og fremst kreves, er at det blir redegjort for de 'springende – dvs. sentrale – punkter ved bevisvurderingen, og kort angitt hva som har vært avgjørende', jf. også HR-2018-1601-U avsnitt 14. Ved frifinnelse i tingretten og

domfellelse i lagmannsretten, må det gjøres nærmere rede for bevisvurderingen i tilknytning til de omstendighetene der lagmannsretten har konkludert annerledes enn tingretten, jf. Rt-2009-1439 avsnitt 32-34 og HR-2017-1246-A avsnitt 24.»

- (11) For at en mangelfull begrunnelse av bevisvurderingen skal føre til opphevelse, må sentrale punkter i denne bli stående uforklart, jf. Rt-2011-172 avsnitt 29. I saker med ankerett er det særlig grunn til å legge vekt på hensynet til at domfellelsen er etterprøvbare ut fra lagmannsrettens begrunnelse, se Rt-2009-1439 avsnitt 26.
- (12) A har i anken gjort gjeldende at lagmannsretten har unnlatt å drøfte motstrid mellom bevis, og at dette svekker dommens etterprøvbarehet. Han har for det første anført at lagmannsretten burde kommentert motstridende opplysninger om bakgrunnen for at tiltalte ble med fornærmede hjem. Det hevdes at fornærmede dels har forklart at hun selv tok initiativet, dels at tiltalte overtalte henne.
- (13) Ankeutvalget er ikke enig i at fornærmede har gitt motstridende opplysninger på dette punktet. Hun synes gjennomgående å ha forklart at de var enige om å dra hjem til henne, og at hun ikke ble overtalt av tiltalte. Riktignok ble hun i en sms fra en venninne oppfordret til i et notat å fortelle blant annet om «måten han fikk overtalt deg til å la han bli med deg hjem». Det er imidlertid uklart hvorfor venninnen formulerte seg slik. I det notatet fornærmede selv utarbeidet på oppfordring fra venninnen, synes hun ikke å ha sagt noe om at hun måtte overtales. Dette er uansett ikke et sentralt punkt i bevisvurderingen, og det er ikke grunnlag for å hevde at lagmannsretten «ukritisk» har lagt til grunn opplysningene i notatet. Tvert om har lagmannsretten utførlig drøftet bevisverdien av notatet holdt opp mot henvendelsen fra venninnen.
- (14) Anførselen om manglende drøftelse av motstrid knytter seg for det andre til fornærmedes forklaring om at hun ble utsatt for kvelning, og at hun fikk røde merker på halsen og smerter etter dette. Det er gjort gjeldende at lagmannsretten burde kommentert hvorfor disse opplysningene ikke støttes av komparentopplysninger.
- (15) Til dette bemerker ankeutvalget at lagmannsretten har vist til andre bevis som støtter fornærmedes forklaring på dette punktet. Av dommen fremgår at hun opplyste om kvelning i en sms til en arbeidsgiver 5. september 2016 – dagen etter hendelsen. Om kvelden samme dag så et vitne røde merker på fornærmedes hals. Hun var hos lege 6. september, og også i journalnotatet fra denne konsultasjonen er det gitt opplysninger om «kvelertak». På denne bakgrunn er ankeutvalget ikke enig i at fornærmedes forklaring om kvelning ikke støttes av komparentopplysninger. Hvilke følger tiltaltes maktbruk har hatt for fornærmede i ettertid, har uansett ikke sentral betydning i en vurdering av om det er ført tilstrekkelig bevis for fullbyrdet voldtekt.
- (16) Generelt bemerker utvalget at lagmannsretten har gjort grundig rede for bevisene og for sin vurdering av dem. Domspremissene gir en overbevisende forklaring på hvorfor lagmannsretten har funnet voldtekten bevist og dermed på hvorfor lagmannsretten kom til et annet resultat enn tingretten. Lagmannsretten har herunder vist til nye og tidsnære bevis. Grunnlaget for domfellelsen fremgår tydelig av dommen, også holdt opp mot den tvilen som tingretten har gitt uttrykk for. Ingen sentrale punkter i bevisvurderingen står uforklart, og anførselen om mangelfulle domsgrunner kan ikke føre frem.

- (17) Ankeutvalget går deretter over til anførselen om at *lagmannsretten ikke i tilstrekkelig grad har opplyst saken*. Etter straffeprosessloven § 294 er lagmannsretten forpliktet til å sørge for at «saken blir fullstendig opplyst» og kan i den forbindelse sørge for at det blir innhentet bevis. Om innholdet i plikten uttales det i Rt-2008-605 avsnitt 14:

«Retten har etter § 294 en selvstendig plikt til å sørge for at nødvendige opplysninger blir innhentet. Dette gjelder selv om partene måtte mene at ytterligere opplysning av saken ikke er nødvendig, men desto mer dersom partene er uenige om behovet eller muligheten – typisk når politiet motsetter seg å innhente opplysninger tiltalte ønsker fremlagt. Rekkevidden av rettens plikt etter § 294 beror på sakens omstendigheter, med det generelle bevisbilde som utgangspunkt for vurderingen. Et sentralt moment er hvor alvorlig saken er. I tillegg vil det kunne ha betydning om opplysningene gjelder et viktig punkt i saken, om de antas å være til tiltaltes gunst, og om de kan fremskaffes ved rimelig innsats av tid, penger og andre ressurser i forhold til hva man må regne med kan oppnås.»

- (18) Generelt må det antas at den rett som har behandlet saken, har det beste grunnlaget for å vurdere om saken har blitt «fullstendig opplyst». På denne bakgrunn uttaler førstvoterende følgende i HR-2019-1923-A avsnitt 44:

«For øvrig minner jeg om at Høyesterett bør vise en viss tilbakeholdenhet med å overprøve lagmannsrettens egen vurdering av behovet for ytterligere bevisførsel, særlig der spørsmålet må avgjøres ut fra en samlet avveining av det totale og ofte sammensatte bevisbilde for lagmannsretten, jf. Rt-2008-1350 avsnitt 16.»

- (19) A har i anken anført at lagmannsretten skulle sørget for å innhente sakkyndigbevis om hans ereksjonsproblemer, særlig i kombinasjon med bruk av alkohol. Lagmannsretten har gitt følgende vurdering av ereksjonsproblemene:

«Han har forklart at han måtte ta en pille om lag femten minutter før samleiet og at han i tillegg måtte bli seksuelt stimulert for å få reisning. Lagmannsretten legger dette til grunn. Tiltalte har forklart at han av denne grunn og fordi han hadde drukket alkohol tidligere på kvelden, umulig kunne ha fått reisning. Ut fra de øvrige bevisene i saken som er nevnt ovenfor, finner lagmannsretten å måtte utelukke denne delen av tiltaltes forklaring. I lys av de øvrige bevisene i saken må tiltalte ha tatt medisinen tidligere på kvelden, for eksempel da han satt seg i sengen og spiste boller. Han må også ha vært seksuelt stimulert da han forgrep seg på fornærmede. Fornærmede har dessuten hele tiden vært tydelig på at samleiet varte kort fordi tiltalte ikke hadde penisring. Til tross for tiltales ereksjonsproblemer er derfor lagmannsretten, særlig med henblikk på sakens tidsnære bevis, ikke i tvil om at tiltalte førte sin penis inn i fornærmedes vagina denne natten, slik fornærmede har forklart.»

- (20) Her fremgår det at lagmannsretten har vurdert domfeltes ereksjonsproblemer, også i lys av at han hadde drukket alkohol. Med bakgrunn i «de øvrige bevisene i saken» og «sakens tidsnære bevis» fant lagmannsretten å kunne utelukke at ereksjonsproblemene var til hinder for fullbyrdet voldtekt. Disse bevisene – og vurderingen av dem – er det gjort grundig rede for i dommen. Begrunnelsen viser at det etter lagmannsrettens syn ikke var behov for ytterligere bevis for å belyse spørsmålet. På bakgrunn av det samlede bevisbildet som presenteres i dommen, er det ikke noe som tyder på at denne vurderingen var feil. Lagmannsretten har ikke brutt sin plikt til å sørge for en fullstendig opplysning av saken. Det er heller ikke noe som tilsier at lagmannsretten har anvendt beviskravet feil.

- (21) Ankeutvalget finner det etter dette enstemmig klart at anken ikke kan føre frem. Saken gjelder ikke spørsmål av betydning utenfor den foreliggende sak, og det er heller ikke av andre

grunner særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre punktum. Anken over straffedommen nektes fremmet.

S L U T N I N G

Anken over straffedommen nektes fremmet.

Ragnhild Noer
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Per Erik Bergsjø
(sign.)